

ANADOLU AJANSI
HABER AKADEMİSİ
DİREKTÖRÜ DR.

**BORA
BAYRAKTAR:**

İsrail'in Üzerindeki Baskı Azalır İşgal Ve Katliamlar Devam Eder

SÖYLEŞİ: YUSUF ÖZKIR FOTOĞRAF: İLHAMİ YILDIRIM

Ramazân'ın ortalarında Kudüs'teki Şeyh Cerrah mahallesini abluka altına alarak, Filistinlileri mülklerinden çıkartıp, Yahudileri yerleştirmeye çalışan İsrail, karşısında müthiş bir direnç buldu. Ardından Yahudilerin dini bayramları sebebiyle Harem-i Şerif'i işgale kalkışmalarını engelleyen Filistinli Müslümanlara, İsrail cevabını Gazze'ye saldırarak verdi. Bu kez de karşısında beklemediği bir füzeli direniş vardı. Tüm bunları, "geçmişte ne oldu"dan, "gelecekte ne olabilir"e kadar, bölgede uzun yıllar gazeteci olarak bulunan, şimdi de akademisyen kimliğiyle bölgeyle ilgilenen İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Bora Bayraktar'la konuştuk.

İsrail'in Filistin'de yeni bir katliam sürecini gördük. İsrail bu son saldırıyı neden başlattı, gerekçeleri neydi?

Bence iki ayrı açıdan bakmak lazım; bir genel olarak İsrail'in halihazırda stratejik olarak Filistin'i yutma, Filistin devletinin ortaya çıkmasını engelleme planları yani 1948'den hatta öncesinden itibaren alınabilir, bir de tabii günlük olarak, iç siyasetine bağlı, Netenyahu'nun sıkı sıkıya bağlı var. Ama ben meseleyi böyle okumayı biraz sakıncalı görüyorum. Yani sadece İsrail iç siyasetinin, Filistin'e Kudüs'e yansımaları olarak son gelişmeleri okursak; burada İsrail'in yapmak istediklerini görmezden gelmiş, stratejik hedefini unutmamış oluruz. Bu unutkanlık, Kudüs'ün tamamen Yahudileşmesi olarak karşımıza çıkar. Bu da tabii ki geri döndürülmesi çok zor bir süreç olur. Özellikle son dönemde birkaç olayı birlikte gördük: Biri Şeyh Cerrah mahallesindeki Filistinlilerin evlerinden çıkarılması ve mahallenin Yahudileştirilmesi. İkincisi, Mescid-i Aksa'ya, Harem-i Şerif'e yönelik sistematik saldırılar ki bence en önemlisidir. Üçüncüsü de Gazze'ye yönelik saldırı. Bu üçünün de stratejik arka planı var. 1948'deki İsrail'in devlet olarak ilan edilmesinden itibaren 3 mahalleyi Kudüs'te hedef aldıklarını görüyoruz. Buraları dönüştürme ve Yahudileştirme çabaları son derece önemli. Bunlardan biri Magribiler mahallesiydi. Hemen Ağlama Duvarı'nın bulunduğu,

1967'deki işgalden sonra bu mahalle tamamen yıkıldı ve burada bugünkü Ağlama Duvarı'nın arkasında gördüğümüz geniş avlu açıldı. Yani buradaki nüfus yok edildi ve Filistinli Arap nüfus gönderildi. Bunların binaları, camileri, yapıları yıkıldı ve burası baktığınız zaman şimdi Yahudilere ait bir bölge haline getirildi. Yani burada doku değiştirildi. İkincisi Silvan mahallesi. Buraya yönelik de hep İsrail'in genişleme çabaları oldu. Buradaki nüfusu değiştirme çabaları oldu. Üçüncüsü de Şeyh Cerrah mahallesi; bağımsız Filistin'in başkenti ilan etmek istedikleri bölgede Arap Müslüman nüfusun yaşadığı bir yer. Bu hemen eski kentin yanı başında yer alıyor. Dolayısıyla İsrail buradaki Filistinlileri çıkartıp, yerleşimcileri koyduğu zaman burası da sanki bir Yahudi mahallesiymiş gibi dönüşmeye başlayacak. Yani İsrail'in stratejik hedeflerinden bir tanesi de bu.

İSRAİL'İN STRATEJİK HAMLELERİNİN HEDEFİ

Peki bu stratejiyle hedeflediği nedir İsrail'in?

Şöyle bir örnek vereyim: Bir Yafa caddesi vardır, Batı Kudüs'ten Doğu Kudüs'e doğru uzanır, eski kentin önünden geçer Doğu Kudüs'e doğru gider. Şimdi mesela buraya bir tramvay yolu yapıldı ve o tramvay yolu Doğu Kudüs'teki yeni açılan, işgal eden Yahudi yerleşkelerine gidiyor. Dolayısıyla o nüfusu da oraya

taşıyor. Yani bir entegrasyon var. Bu tek bir mahalle, bir ev meselesi değil. Burada genel olarak kentin sosyal dokusunu değiştirmeye yönelik hamleler var. Harem-i Şerif de bence ikinci hedefti, olaylar da zaten orada başladı. Bununla ilgili de stratejik hedefler bulunuyor. Bunu da şöyle söyleyelim: Son yıllarda yaşanan olayları hatırladığımız zaman mesela 2017'de burada bir Esbat kapısı direnişi oldu hatırlayacaksınız. İçeride bir saldırı oldu, İsrail bu saldırıyı gerekçe göstererek, bahane ederek buraya Harem-i Şerif'e girişlere x ray cihazları koymak istedi. Neden? Burayı yavaş yavaş insansızlaştırmak, insanları girme çıkma noktasında yıpratmak, yormak, zorlamak ve elini ayağını kesmek. Önceleri 45 şimdi 50 yaş üstünü, Cuma namazlarına kabul etmek gibi sürekli burada zorluklar çıkartmak üzerinden giden bir İsrail politikası var. Son haftalarda bir grup radikal Yahudi, burayı zorlamaya başladı ve hemen her hafta gelip gösteri yaptılar. Burada ibadet etmek istediler. Şu anki Harem-i Şerif'in statükosu Osmanlı'nın statükosu ve İngilizlerin sonrasında İsrail'in devraldığı bu statüko şöyle işliyor: Harem-i Şerif'in dışındaki kapılarda İsrail askerleri bekler. Bunlar pasaport, kimlik kontrolü yapar. Eğer siz Müslüman bir ülkeden geliyorsanız, içeriye geçersiniz. İçerde Filistinli bakıp sizi karşılar ve Müslüman olduğunuza kani olurlarsa içeriye istediğiniz saatte gidip ibadet edebilirsiniz.

Filistin sorunu dediğimizde dört ana mesele vardır: Belirsiz sınırlar, milyonlarca Filistinli mültecinin geri dönüş hakkı, İsraili işgalcilerin yerleşkelerinin sökülmesi ve Kudüs'ün statüsü. Kudüs'ün statüsünü, İsrail tek tarafı olarak belirleme çabası içinde. Burayı başkent ilan ediyor, Doğu Kudüs'teki Filistin hakkını görmezden geliyor ve Harem-i Şerif-i de şu anda baskı altında tutuyor. Bu dört meselenin hiçbirinde çözüm için ışık görünmüyor.

İSRAİL'İN SON SALDIRILARINI, SADECE İSRAİL İÇ SİYASETİNİN YANSIMASI OLARAK OKURSAK; BURADA İSRAİL'İN YAPMAK İSTEDİKLERİNİ GÖRMEZDEN GELMİŞ, STRATEJİK HEDEFİNİ UNUTMUŞ OLURUZ. BU UNUTKANLIK, KUDÜS'ÜN TAMAMEN YAHUDİLEŞMESİ OLARAK KARŞIMIZA ÇIKAR. BU DA TABİİ Kİ GERİ DÖNDÜRÜLMESİ ÇOK ZOR BİR SÜREÇ OLUR. İSRAİL SÜREKLİ BUNU ZORLUYOR.

BORA BAYRAKTAR KİMDİR?

Türk dış politikası ve Ortadoğu sorunları üzerine uzmanlaşmış bir gazeteci ve akademisyendir. Doktora derecesini Marmara üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden, çatışma çözümleri analizi yaptığı İsrail-Filistin Barış Süreci ile ilgili çalışmasıyla almıştır. Gazeteci olarak Afganistan, Irak, Suriye, Batı Şeria-Gazze, Kosova ve Makedonya gibi pek çok savaş ve çatışma bölgesinde bulunmuştur.

Oslo Barış Süreci, Hamas ve A'raf Oslo Barışı'ndan El Aksa İntifadası'na Ortadoğu, adlı kitapların yazarıdır. Halen Anadolu Ajansı'nın Haber Akademisi Direktörü ve İstanbul Kültür Üniversitesi öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Müslüman olmayanlar belli saatlerde gelip burada ziyaret edebilirler turistik olarak, belli zamanlarda ibadet edebilirler. Şimdi bu Yahudi gruplar son haftalarda sürekli buraya gelip, burada ibadeti zorlamak istediler. Yani statükoyu kırmak istiyorlardı. Bu da tabii Filistinlilerin bu noktadaki direnişini kamçılıdı. Yani İsrail buraya asker soktu, varlık göstermeye başladı.

Yahudilerin buradaki amaçları bence Harem-i Şerif'in içerisinde daimi bir ibadet noktası ele geçirmek. Yani bir sinagog olabilir. Bunun örneği var. El Halil'de biliyorsunuz Hazreti İbrahim peygamberin türbesinin bulunduğu bir cami var. Bu 67 işgalinden sonra bunun yarısını sinagoga çevirdiler. Yani bugün gittiğiniz zaman orası artık ortak bir mekan haline geldi. Belki bir süre sonra Müslümanları tamamen buradan çıkarmayı düşünecekler.

İSRAİL'İN HEDEFİ HAREM-İ ŞERİF'İ DÖNÜŞTÜRMEK

Mescidi Aksa'nın yıkılması ve yerine Süleyman mabedi yapılması bağlamında yaygın bir iddia var. Hedefleri bu mu?

Adım adım gittiği için, bence ilk önce burada bir yer elde etmek. Daha sonra bu noktayı kullanarak tamamen Yahudileştirmek. Bence hedef budur. Hani o binayı yıkmak ve yerine yenisini yapmak, kuşkusuz bu da özellikle radikallerin hedefidir. Ama ben nihai hedefin yani o mekanın tamamen dönüştürülmesi olduğunu düşünüyorum.

İsrail'in en çok kullandığı ifadelerden bir tanesi, sahadaki gerçekleri değiştirmek, onun üzerine siyaseti değiştirmektir. Dolayısıyla eğer burada Harem-i Şerif'te ayak basacak yer buldukları anda, bu sahadaki gerçekliği yavaş yavaş değiştirmiş olacaklar.

Camp David'de mesela son İsrail-Filistin müzakerelerinde barışın olmamasının en önemli sebeplerinden bir tanesi, Harem-i Şerif'in paylaşımı ile ilgili konulardır. Bunu bizzat Yaser Arafat'tan dinledim. Bende kayıtları da var, görüntüsü de var. Yayınlıyorum da zaman zaman. Mesela orada şunu söylüyor Arafat, bize diyor kesinlikle Harem-i Şerif'in egemenliği verilmedi. Böyle bir şey önerilmedi, bize verilen Harem-i Şerif'in yüzeyinde kontrol, egemenlik düzeyinde değil, alt kısmında, yer altında da İsrail egemenliği. Zaten yüzeyin altında bütün mesele dönüyor. Yani Muallak Taşı, yüzeyin altında kalıyor, Mervan Camii, yüzeyin altında kalıyor, Burak Mescidi yine merdivenle aşağı iniliyor. Dolayısıyla buradaki mukaddes Müslüman mekanlarının pek çoğu aslında yerin altında, o yüzden İsrail'in niyetlerini bence ortaya koyması açısından önemli.

Gelecek yıllarda neler olabilir?

Son 20-25 yıldan bu zamana yaşayarak gördüğüm dönemi değerlendirdiğimiz zaman hep bir geriye gidiş var Filistinliler açısından, Müslümanlar açısından. Hep

bir gerileme var ve bence özellikle Trump'ın Kudüs'ü başkent olarak tanıması, elçiliğini Kudüs'e taşımasıyla, Arap dünyasındaki bölünme, İslam dünyasının ilgisizliği ile bir araya geldiğinde, İsrail yeni bir cesaret, yeni bir ivme yakaladı ve son darbeyi vurmak için harekete geçti. Yani şu an tartışma konusu olan Batı Şeria, İsrail tarafından tamamen denetim altına alındı, Doğu yolunda bir açıklık kısmı var. Yani orayı da kapatırsa Batı Şeria ile Kudüs'ün ilişkisi tamamen kesilmiş olacak.

İSRAİL'İN KRİSTAL GECESİ

Mescid-i Aksa'daki yangın esnasında acayip bir coşku içerisinde dans ederek kutlayan bir Yahudi topluluk vardı. O görüntüyü nasıl değerlendiriyorsun, ne hissettin?

Korkunç. Şimdi kendi geçmişinde soykırım yaşamış bir toplumun, başka bir toplumun bu şekilde yok edilmesine alkış tutması, bunu kutlaması, onların kutsal yerlerine yapılan saldırıyı neşe içinde karşılaması, kelimelerle ifade edilebilecek bir şey değil. Biliyorsunuz, meşhur "kristal gece" vardır. Naziler Almanya'daki Yahudilerin mekanlarını, dükkanlarını, dağıtmışlardır, yıkmışlardır ve buna kristal gece denir. İşte bu Mescid-i Aksa'daki olaylara Yahudilerin bu şekilde sevinmesi de İsrail'in "kristal gece"siydi. Filistinlilere yönelik hem kültürel anlamda hem insani anlamda böyle bir kırımın kutlanması, kutsanması büyük bir ayıp, kara bir leke.

Filistin'de Yahudilerin buradaki Müslümanlara bakış açısı nasıl? Bir de yerleşimci diye bir kavram var. Yani bu yerleşimci kavramı nasıl bir koda ve zihin yapısına sahip?

Yerleşimci, tabii ki uluslararası medyanın kullandığı bir ifade, İsrail'in kullandığı bir ifade. Aslında bizim bunlara işgalci dememiz gerekiyor. Çünkü bunlar, özellikle 67 savaşıdan sonra, öncesi de var ama 67 savaşıdan sonra, İsrail'in işgal ettiği topraklarda önce küçük köyler, siteler, daha sonra şehirler kuran, İsrail'in tamamen yol verdiği herhangi bir hukuk tanımayan insanlar. Bunlar sırtında tüfekle gezer, kendi yerleşim yerlerinin yani bu işgal köyleri ya da kentlerinin diyelim, dışında korunaklar vardır. Bunun girişi çıkışında silahlı adamlar bekler. Bunlar işgal altındaki topraklarda by pass yollardan giderler. Bunlar için ayrı yollar yapılmıştır, Filistinlilerle temas etmeden dolaşırlar. Bilim kurgu filmlerindeki bir yeri istila etmiş uzaylılar gibi, oranın yerel halkına son derece kötü davranırlar. Bir tane video vardı, bu da korkunç bir videoydu. Burayı ben alıyorum, ben almasam başkası gelecek, diyen. Yani bu zihniyete sahip insanlardan bahsediyoruz. Tabii bunların dini düşünceleri son derece radikaldir, Filistinlileri insan yerine koymazlar. Çok çocuk sahibi olurlar. Demografik dengeyi değiştirmek için bunların her birinin 6-7 çocuğu olur. Yahudiler böyle bir nüfus yarısına girmiş durumdadır.

Son dönemde birkaç olayı birlikte gördük: Şeyh Cerrah mahallesinde Filistinlilerin evlerinden çıkarılması, mahallenin Yahudileştirilmesi, Mescid-i Aksa'ya, Harem-i Şerif'e yönelik sistematik saldırılar ki bence en önemlisidir. Bir de Gazze'ye yönelik saldırı. Bu üçünün de stratejik arka planı var. İsrail'in devlet olarak ilan edilmesinden itibaren 3 mahalleyi Kudüs'te hedef aldıklarını görüyoruz. İsrail, buraları dönüştürme ve Yahudileştirme çabası içinde.

Bir de Kudüs içindeki yerleşimciler var. Bunlara da daha çok Hasidik deniyor. Biliyorsunuz geleneksel kıyafetleri var 18. yüzyıl Avrupa'sının, Doğu Avrupa'sının kıyafetleri, siyah takım elbise, büyük bir şapka dolaşırlar. Yani Kudüs sokaklarında bu yerleşimcileri görebilirsiniz. Sırtında silahıyla dolaşır kimse de bunlara ne yapıyorsunuz, demez. Böyle bir istilacı gruptan bahsediyoruz.

YAHUDİ GÖÇÜ AZALSA DA SÜRÜYOR

Şu an hala Avrupa'dan bir Yahudi göçü var mı Filistin'e?

Var. Şöyle söyleyeyim, en büyük göç aslında Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra oldu. Ruslar geldi, Rus Yahudileri. Onlar da zaten şu an İsrail siyasetinde söz sahibi oldular. Liberman, Naftali Bennett gibi birçok isim aslında Rus göçmeni. Fakat son yıllarda rakamın düştüğü söyleniyor. 200 binlerden 30 binlere kadar düştüğü söyleniyor. Sadece Avrupa'dan değil, Amerika'dan, Doğu Avrupa'dan gelenler var, dünyanın çeşitli yerlerinden. İsrail bunlara vatandaşlık veriyor. Gidenlere de tabii ucuz olduğu için daha kolay ev edinebilecekleri Batı Şeria'daki topraklar gösteriliyor. Onlar da buralara gidiyor. Bu da Batı Şeria'daki demografiyi tamamen değiştiriyor.

İsrail'in sınırları belli mi?

İsrail'i yönetenlerin kafasında bir sınır var ve biz bunu bilmiyoruz. Bildiğimiz İsraili dindarların Yahudilerin kafasındaki İsrail. Buna vaat edilmiş topraklar deniyor. Bu tabii Suriye'yi de, Anadolu'yu da hatta neredeyse pek çok yeri içeren, dolayısıyla bu ülkelerin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak herkesin önünde duran bir durum. Bir de şu anda fiili olarak kontrol ettiği alan var. Şimdi İsrail'in fiili olarak kontrol ettiği saha, İsrail sınırları değil. İsrail bugün Suriye'den Golan Tepeleri'ni haksız bir şekilde elinde tutuyor, burayı ilhak ettiğini açıkladı önceki

yıllarda. Fakat uluslararası hukuka, anlaşmalara, BM kararlarına göre bu bir işgaldir. Dolayısıyla İsrail, Golan'da işgalcidir. Trump tanıdı ama sonuçta uluslararası hukuku ihlal eden bir şey, dolayısıyla İsrail'in sınırları şu anda uluslararası hukuka göre tanınan, bilinen herkesin kabul ettiği sınırlar değil. 1947'deki taksim planına göre Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen 181'e 2 sayılı karara göre, İsrail pek çok yerde işgalci durumunda. Dolayısıyla böyle sınır sorunu var. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın göstermiş olduğu harita bu anlamda önemli. İsrail'in ne kadar toprağı işgal ettiğini gösteriyor. İkincisi, İsrail'in bir Filistin devleti kurulmasına hiç niyeti olmadığını, bunu kabul etmeyeceğine dair bir veridir o haritada işaret edilen. Dolayısıyla şu anki durumda zaten Filistin sorunu dediğimizde dört ana mesele vardır: Belirsiz sınırlar, mültecilerin geri dönüş hakkı. Milyonlarca insandan bahsediyoruz bugün; Lübnan'da, Irak'ta pek çok yerde Suriye'de. Üçüncüsü yerleşkelerinin sökülmesidir. Filistin topraklarındaki Yahudilerin yerleştiği alanlardan, 250-300 bin kişiden bahsediyoruz en az, 200 bin de Kudüs'te toplam yarım milyon insandan bahsediyoruz. Milyar dolarlık bir meseledir, bu yerleşmeler devam ettiği sürece, sorun daha da derinleşiyor. Dördüncüsü de Kudüs'ün statüsüdür. Bunu da İsrail tek taraflı olarak belirleme çabası içinde. Tek taraflı olarak burayı başkent ilan ediyor. Doğu Kudüs'teki Filistin hakkını görmezden geliyor ve Harem-i Şerif-i de şu anda baskı altında tutuyor. Dolayısıyla bu dört mesele de Filistin'deki nihai çözüm meseleleri ve hiçbirinde çözüm için, şu anda bir ışık görmüyorum.

ARAP DÜNYASINDA BÜYÜK BİR KIRILMA GELEBİLİR

İsrail'in tüm Filistin'i işgal etmesi bu bölgede büyük bir kırılma ortaya çıkartabilir mi? Yani bir din savaşı gibi veya diğer Arap ülkelerini harekete geçirecek, daha büyük bir kırılmaya neden olabilir mi?

Bu çok hafife alınan bir mesele. Filistin'i ayrı tutuyorum Kudüs'ü ayrı tutuyorum ama Kudüs'ten başlayacağım. Kudüs'ün statüsü, Kudüs'te ne olduğu, dünyanın her tarafında yani Hristiyan, Müslüman ve Yahudilerin yaşadığı ülkelerde toplumlar için bir meşruiyet meselesidir. Kudüs'te olan bitene sessiz kalan bir hükümeti, toplum eleştirir. Toplum bu hükümetin meşruiyetini sorgular. Bu Türkiye için de böyledir, Birleşik Arap Emirlikleri için de böyledir, İtalya için de böyledir. Çünkü orası kutsal topraklar olarak bilinir. Müslümanlar için Hazreti Peygamber'in miraca çıktığı yerdir, ilk kiblelerdir. Hz. Ömer'in ayak bastığı bir yerdir. Hristiyanlar için Hazreti İsa'nın yaşadığı yerdir. Onların inancına göre pek çok hadise orada gerçekleşmiştir. Dolayısıyla orada bir taşın yerinden oynaması herkesi ilgilendirir ve bir meşruiyet meselesidir.

Yahudi gruplar son haftalarda sürekli Mescid-i Aksa'ya gelip, burada ibadeti zorlamak istediler. Yani statükoyu kırmak istiyorlardı. Buradaki amaçları Harem-i Şerif'in içerisinde daimi bir ibadet noktası ele geçirmek. Daha sonra da bu noktayı kullanarak geliştirerek tamamen Yahudileştirmek. Bence hedef budur. Mescidi yıkmak ve yerine yenisini yapmak kuşkusuz bu da özellikle Yahudi radikallerin hedefidir.

Bugün bana göre Körfez ülkelerinin imzaladığı İbrahim Anlaşmaları boşa düşmüştür. Her ne kadar Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan bu konuda sessiz kalsa da toplumların kaydığını biliyoruz. İnsanların bu konudan büyük rahatsızlık duyduğunu biliyoruz. Orada Filistinliler acı çekerken, Kudüs Harem-i Şerif tacize uğrarken, sistematik saldırıya uğrarken, kendi yönetimlerinin sessiz kalması, kuşkusuz ilerde bunların karşısına çıkacak. Arap dünyasında özellikle ben büyük kırılmalar olacağını, yani ikinci bir Arap isyanları dalgası başladığında bu Kudüs'ün, Filistin meselesinin çok önemli başlıklarından biri olacağını düşünüyorum. Mısır için de aynı şey söylenebilir.

İSRAİL İÇİN ÇOK DAHA ZOR GÜNLERİN YAŞANACAGINI DÜŞÜNÜYÜRÜM

Filistin direnişi konusunda yeni göstergeler ve artan bir kapasite çıktı karşımıza, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şu anda bunu 15-16 yıl önce İstanbul'da görüştüğüm İsraili elçilik yetkilileriyle paylaşmıştım, basınla görüşmeye geldikleri zaman. Bunların iyi günler olduğunu, İsrail açısından da bu füzelerin yarın öbür gün daha gelişmiş olarak İsrail'e düşebileceğini hatta şu anda da aynı şeyi söylüyorum; teknoloji transferi yani Gazze'den Batı Şeria'ya bir teknoloji transferi olursa, o zaman İsrail için çok daha zor günlerin yaşanacağını düşünüyorum. Şunu söylemeye çalışıyorum, füzeler Gazze'de 15 yıllık abluka altında ele geçirilmiş ya da üretilmiş füze sistemleri. Yarın öbür gün Filistinliler bu sistemleri Batı Şeria'da kullanmaya başlarsa, yani böyle bir transfer olursa, o zaman mesafe daha da kısa olacak. Demir kubbe falan hiç işlemeyecek. Yani inişiyile kalkışı bir olacak füzelerin ve bunlar mümkün. Çünkü teknoloji geliyor, internet var, o bilgi aktarımı çok daha kolay. Filistinliler eğer burada tamamen bağları kopartırsa,

ümidini kaybederse bir topyekün savaşa girerse o zaman çok daha büyük bir sorunla karşılaşacak İsrail. Bunların olmadığını düşünelim. İsrail'i bekleyen ikinci bir tehlike, İsrail içinde yaşayan Arapların yani Filistinli olup İsrail vatandaşı olan Arapların ilk defa ayaklanmış olması. Bu olaylara ilk defa büyük tepki gösterdiler. Karşılıklı olaylar yaşandı. Şiddet olayları yaşandı, linç girişimleri oldu. İsrail bunları kontrol edemez, tutamaz. Bir iç savaş görüntüsü olur. Bu da tersine göçü başlatırsa o zaman İsrail'in Yahudi devleti olma iddiası büyük darbe alır. Bu söylediklerim tabii çok ileri merhaleler ama iş bu noktaya gelebilir. Yani İsrail sanıldığı kadar rahat değil diye düşünüyorum.

İSRAİL, FİLİSTİN SEÇİMLERİ İÇİN BİR NEVİ BLOKAJ UYGULADI

Filistin'de bir seçim olması gündemdeydi aslında bu süreç başladığında. O seçim bir şekilde ertelendi gibi görünüyor. Son olayların Filistinli grupların üzerinde nasıl etkisi oldu?

İsrail'i bekleyen bir başka tehlike, İsrail içinde yaşayan Arapların yani Filistinli olup İsrail vatandaşı olan Arapların ilk defa ayaklanmış olması. Bu olaylara ilk kez büyük tepki gösterdiler. Karşılıklı olaylar yaşandı. Şiddet olayları yaşandı, linç girişimleri oldu. İsrail bunları kontrol edemez, tutamaz. Bir iç savaş görüntüsü olur. Bu da tersine göçü başlatırsa o zaman İsrail'in Yahudi devleti olma iddiası büyük darbe alır.

Bence Filistin'de bir birleşme ruhu ortaya çıktı, yani yeni jenerasyon şiddetle tanıştı. Zaman zaman periyodik olarak İsrail operasyonlar yapsa da bu çapta olayların özellikle Kudüs'ün içerisinde yaşanmış olması ve şu anda yirmili yaşlarında olan pek çok gencin ilk defa işin bu yönü ile tanışmasına sebep oldu, motive etti bence. Ve Filistinli grupları ortak düşman karşısında bir araya getirdi.

Şimdi Filistin'deki ikinci seçimden sonra İsrail şöyle bir strateji uygulamıştı: Hamas seçimleri kazandığı için Gazze'de, Gazze'yi, tırnak içinde söylüyorum, terör entitesi olarak kabul edip abluka altına aldı ve baskıladı. Şimdi yapılacak yeni seçimlerde gelecek yönetim kim olursa olsun bir meşru zemin üzerine oturacak, demokratik seçimle gelmiş bir yapı olacak, İsrail'in bu 15-16 yıllık baskı ve abluka politikasını boşa çıkaracak bir iş olacaktı. Ben biraz da İsrail'in bu seçimi, bu yüzden engellemek istemiş olabileceğini düşünüyorum. Filistin toplumunu, biraz daha radikalize etmek istediğini, orada bir meşru oluşum olmasını istemediğini düşünüyorum. Çünkü mesela Doğu Akdeniz'de Türkiye ne yaptı? Libya'da uluslararası meşru hükümetle anlaşma yaptı. Bir deniz yetki alanı anlaşması üzerinden müthiş bir Doğu Akdeniz siyaseti geliştirdi. Şimdi burada da seçimden sonra varsayalım ki bir yönetim geldi, uluslararası meşruiyeti var ve Türkiye oturdu bunlarla deniz yetki anlaşması imzaladı. İsrail bence bu seçenekleri de düşünerek bir blokaj yapmayı düşündü.

Şu anda anlaşma yapabileceğimiz bir Filistin devleti ve onun meşru yöneticileri yok mu?

Şu anda Mahmut Abbas var. Mahmut Abbas, İsrail'i kızdıracak herhangi bir şey yapmaktan uzun yıllardır uzak duran, müzakerele inanan biri. Gerçi, o da son dönemde artık öfkeye kapıldı ve bu işten vazgeçti. Ama yine de Türkiye'yle böyle bir işe girişebilecek biri değil. Ama El Fetih, Batı Şeria'da güçlü. Şimdi varsayalım ki Batı Şeria'da Hamas ya da işte böyle bir grup güç kazandı.

Gazze'yi de zaten etkisi altında tutuyor. Yani o riski almak istememiş olabilir, İsrail. Doğu Akdeniz'de Gazze'nin bir rol oynamasını istemiyor belki de İsrail. Bu yüzden de burayı baskı altında tutuyor.

Bir tarafta da insani trajedi var. İsrail saldırılarında yüzlerce insanı katletti, binlerce evi yıktı. Bu katliamcı yaklaşımın oradaki insanlar üzerinde nasıl bir etkisi oluşuyor, hayatı nasıl etkiliyor?

Bu tabii öncelikle göçe zorlamak için yapıyordur. İnsanları buradan tamamen çıkartmak hedef. Korkunç bir yaşantı bu. Gerçekten insanın psikolojisini çok bozan yani geleceğe dair bir plan yapamadığınız, umudunuzun olmadığı karamsar, kasvetli bir yaşantıdan bahsediyoruz. Bunun içine doğan çocuklar belki bunu tolere edebiliyorlar ama psikolojisi çok kötü bir durumdan söz ediyoruz. Cinayetler zaten ayrı bir konu. Sivilleri hedef gözetmeksin öldürmek, bombalamak. İnsanlar çoluğunu çocuğunu kaybediyor. Büyük bir yıkım, büyük bir psikolojik baskı ve bu en mutedil insanın bile düşüncelerini sertleştiriyor, kalbini katılaştırıyor. Dolayısıyla birincisi İsrail bunu umursamadığı için yapıyor, ikincisi bunu psikolojik baskı olarak tutmak istiyor. Yani öyle bir güç göstermeliyim ki tamamen teslim olsun, bir teslim alma zihniyetiyle bunu yapıyor. Göçe zorlamak istiyor.

Bu da ciddi şekilde soykırımcı bir durumu ortaya çıkarıyor. İnsansızlaştırma meselesi bu ilk değil. Deir Yasın katliamından bu yana 1940'lardan beri insanları göçe zorlama, boşaltma ve buralara yerleşme hedefiyle yüzlerce katliam işlendi.

İSRAİL'İN SALDIRILARI İNSANİ OLARAK AÇIKLANAMAZ

Yani dünyanın gözü önünde hastanelerin bombalanması, gıda stoklarının bombalanması, su, elektrik kaynaklarının bombalanması...

Bunun politik bir açıklaması olamaz. Siyasi amaçtan ziyade buradaki insanın hayatını yok etmeye mahvetmeye yönelik adımlar. İnsani bir şekilde bunu açıklamak mümkün değil.

Burada şu soru akla geliyor İsrail nasıl bu kadar kötü olabiliyor ya da bu kadar kötü olabilmeye nasıl cüret edebiliyor? ABD'nin nasıl bir etkisi var süreçte?

Amerika'daki durum tamamen Amerikan iç siyasetinin kurgusuyla ilgili diye düşünüyorum. Buradaki Amerikan seçim sisteminin, Amerika'daki lobi meselesinin çok etkili olduğunu düşünüyorum. Ama sadece siyaset değil. Şimdi İsrail yanlısı çevreler bugün uluslararası medyayı, ulus-

Filistin'de bir birleşme ruhu ortaya çıktı, yani bir jenerasyon şiddetle tanıştı. Zaman zaman periyodik olarak İsrail operasyonlar yapsa da bu çapta olayların özellikle Kudüs'ün içerisinde yaşanmış olması ve şu anda yirmili yaşlarında olan pek çok gencin ilk defa için bu yönü ile tanışmasına sebep oldu, motive etti bence. Ve Filistinli grupları ortak düşman karşısında bir araya getirdi.

lararası düşünce kuruluşlarını, uluslararası sermayeyi doğrudan etki altında tutuyor. Örnek verelim: Hadid kardeşler Filistinli, aslında çok da seküler hayat yaşayan, belki Filistinlilerle eş düzlemde olmayan yaşam tarzları olan insanlar. Filistin konusunda bir çıkış yaptılar diye, bugün Christian Dior kızlardan birinin sözleşmesini feshediyor ya da reklamı engelleniyor. Kosova'da Dua Lipa, bu da çok modern bir şarkıcı, popüler bir sanatçı. Şimdi aldığı işler konusunda sıkıntılar yaşamaya başlıyor. Yani böyle bir yapı var. Dolayısıyla bu ciddi bir şekilde baskı altında tutuyor, Amerika'da siyasi sistemi baskı altında tutuyor. Bir de Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda özellikle 1950'lerden sonra çok ciddi şekilde bir Yahudi diplomat yapılanması olduğunu görüyoruz. Mesela isim isim geçmişte Clinton döneminde Ortadoğu Özel Temsilcisi Dennis Ross. O zaman ki Tel Aviv Büyükelçisi Martin Ingiq gibi. Bunların hepsi Yahudi kökenli isimler. Dolayısıyla bunlar etkili olduğu için diğerlerinin sesi de çok çıkmıyor, çıkamıyor. Bunlar dışişlerini de tamamen kontrol altında tutuyorlar. Böyle bir yapı var. Amerika'nın İsrail üzerinden bölgeyi okuması, ciddi problemler getiriyor Amerika'nın başına. Ama bundan da bir türlü kurtaramıyorlar.

Şimdi bu sessizliğe bakıldığında şöyle bir soru akla geliyor. Sanki Filistin meselesi bitirilmiş yani İsrail'in Filistin topraklarını işgal meselesi zihinlerde bitirilmiş ve sadece bir zamanlama beklentisi var gibi. Böyle bir tablo var karşımızda ama bunu kabul etmeyenler de var tabii. Filistin'deki direniş grupları buna direniyorlar. Ne düşünüyorsunuz?

Filistin'deki durumu kabullenmek demek burada başka bir Ortadoğu kabul etmek demektir. Kuşkusuz ben şöyle düşünüyorum; her şeyden önce Kudüs'teki direnişin İslam dünyası için bir direniş olduğunu düşünüyorum. Filistin'in kendi direnişi, yani oradaki ulusal direnişin de bölgedeki

İsrail hegemonyasına karşı bir duruş olduğunu düşünüyorum. Çünkü Filistin meselesini eğer İsrail bu şekilde bitirirse, yani kendi istediği şekilde bitirirse bu müthiş bir özgüven, elinin müthiş güçlenmesi anlamına gelir. Ve bunların ideolojik durumu işte az önce konuştuğumuz Arz-ı Mev'üd denilen vaat edilmiş topraklar meselesi. Filistin'i bitirdikten sonra o zaman diğer yerlere de yönelmesinin önünde hiçbir engel olmayacağını düşünüyorum.

EN ÇOK TÜRKİYE'NİN KONUŞMA HAKKI VARDIR

Filistin'de İsrail saldırıları başladığında Cumhurbaşkanı Erdoğan yine en önemli açıklamaları yapan dünya kamuoyu hareketine geçiren bir lider olarak ortaya çıktı. Genel olarak baktığımızda Türkiye'nin Filistin ve Kudüs politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şimdi burada Türkiye'ye çok eleştiri geliyor "Türkiye neden bu kadar meseleyi gündeme getirdi, niye bu kadar tepki gösteriyor" bağlamında. Karşımızdaki İsrail tarihsel olarak referansını 2 bin, 2 bin 500 yıl öncesine koyduğu bir ortamda yüz yıl önce burayı idare eden Osmanlı'nın mirasçısı olan Türkiye'nin konuşmasını son derece normal görüyorum, tarihsel perspektiften. Dolayısıyla Türkiye'nin tarihi olarak burada konuşma hakkı vardır. Yani 2 bin, 2 bin 500 yıllık bir geçmiş üzerinden 2 bin 500 yıldır burada olmayan İsrail bu konuda konuşuyorsa yüzyıl önce orada olan Türkiye'nin konuşma hakkı vardır tarihsel olarak. Tapular bizde, kayıtlar bizde, oradaki statüko bizden geliyor. Dolayısıyla tarihsel olarak Türkiye konuşabilir. İkincisi bölgesel olarak burada yaşanan olaylar Türkiye'yi de etkilemektedir. Suriye iç savaşı, Irak'taki olay, Filistin'deki insani durum, Doğu Akdeniz'deki dengeler açısından, oradaki enerji jeopolitiği açısından Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmektedir. Üçüncüsü sosyolojik olarak

yüzde nüfusu Müslüman olan bir ülkenin Kudüs'te olanlara bigane kalması beklenemez. Dördüncüsü insani olarak da Türkiye buna önem veren, yani insani politika-ya önem veren bir dış politikası var. Suriye'de görüldü, Irak'ta görüldü. Türkiye'de böyle bir yaklaşım var.

Bir de bugün Filistin meselesi sahipsiz kaldı. Çünkü geçmişte Arap dünyası burası ile ilgili hassasiyet sahibiydi. İşte Irak bu konuda Filistin davasını sahipleniyordu, Suriye sahipleniyordu. Mısır, Libya sahipleniyordu. Şimdi bu ülkelerin neredeyse tamamı iç savaş içerisinde. Dolayısıyla Filistinlilerin sorunlarını buralardan dile getiren bir yapı, yönetim kalmadı. Türkiye burada uluslararası kamuoyunu harekete geçirme noktasında bir rol üstlendi ve bunu yaparak aslında meselenin sahipsiz kalmasına engel oldu, insani açıdan insan hakları açısından, yani uluslararası meşru siyasi kodlar üzerinden bunu gündeme getirdi. Çok da doğru yaptı. Eğer Türkiye sessiz kalsaydı biz Avrupa'nın çeşitli kentlerinde Amerika'da muhtemelen bu Filistin'le ilgili protestoları bu kadar güçlü görmeyecektik. Türkiye'nin uluslararası yayın yapan Anadolu Ajansı, TRT gibi kurumların yayınları sayesinde insanlarda bir farkındalık oluşturdu. Aksi takdirde Gazze'de kimsenin gözü görmeden sessiz insanları doğrayacaklardı. Sayın Cumhurbaşkanı burada da İsrail baskısına karşı uluslararası kamuoyu oluşturdu. Çok kıymetli olduğunu düşünüyorum.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu tarafından bölgeye asker gönderilebileceğine yönelik öneriler getirildi. Nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'nin uluslararası bir karar çıkarsa uluslararası askeri bir güç olarak gitmesi ancak mümkün olabilir. Çünkü aksi takdirde İsrail'le Türkiye'nin doğrudan karşı karşıya gelmesi lazım ve İsrail'in buna orada şu anda mevcut güç olarak izin

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bir sürü devlet başkanını arıyor, farkındalık oluşturuyor. Bir şeyler yapın, siz de devreye girin, diye. Türkiye'nin çok önemli rol oynadığını düşünüyorum. Şu an Türkiye sahiplendiği için bu baskıyı getirerek, hiç olmazsa İsrail tarafını ateşkeske zorladı. Daha büyük kazanım elde etmek için müzakere masası içinde daha büyük baskı gerekir.

vermesi gerekir. Onların böyle bir şey yapacağını tahmin etmiyorum ama buradaki öneri yani Kudüs'ün uluslararası bir statüde değerlendirilmesi bu aslında 1947'deki 181'e 2 sayılı karara uygundur. O zaman bir Yahudi bir Arap devleti kurulması Kudüs'ün de uluslararası statüde olması önerilmiştir. Dolayısıyla Sayın Cumhurbaşkanı'nın buna işaret etmesi aslında uluslararası kararlara referans vermesidir. Bana göre yapılabilir. Tabii İsrail bunu kesinlikle kabul etmeyecektir ama bu tartışılabilir, bunun üzerinden gidilebilir. Bu bir kapı açabilir. Burada bir askeri güç oluşturulması, bir koruma gücü, bir BM gücü gibi düşünülebilir. Ama şu anki realite bunu çok mümkün kılmıyor.

Belki Filistin yönetimi buraya belli ülkelerden askerler gelsin, burada görünsün deseler bu olabilir. Ama bu da tabii İsrail'de çok ciddi bir kriz anlamına gelir, İsrail de buna direnç gösterecektir. Ama bunun üzerinden baskı kurulmasında bir sakınca olacağını düşünmüyorum.

MEYDAN BOŞ KALIRSA, ÜÇ GÜN SONRA HAREM-İ ŞERİF'TE İSRAİL BAYRAĞINA HAZIR OLUN!

Bu kavramın küresel kamuoyunda dolaşıma sokulmuş olması bile önemli bir etki oluşturmuş gibi görünüyor.

İsrail, askeri olarak ya da dayatma ile bu işi çözemeyeceğini, ne yaparsa yapsın, karşısında bir direnç olacağını bilirse, belki o zaman müzakereye yanaşabilir. O yüzden bu baskıları İsrail'in üzerinde tutmak gerekir. Yoksa meydan boş kalırsa 3 gün sonra Harem-i Şerif'e İsrail bayrağını çekip yola devam etmek isteyeceklerdir. Mutlaka fren mekanizmaları geliştirmek ve İsrail'i sıkıştırmak gerekiyor bu konularda.

Yani İsrail'in müzakere masasına oturması için zorlanması gerekiyor. Ne zaman müzakere

masasına oturdu, hep bir baskı, hep bir zorlamayla. Amerika'dan o baskı gelmediği zaman, İsrail gemi aziya aldı, bu operasyonları yaptı. Cinayetler işledi, bombalar yağdırdı ve bunun hiçbir bedeli olmadı.

Sayın Cumhurbaşkanı bir sürü devlet başkanını arıyor, farkındalık oluşturuyor. Bir şeyler yapın, siz de devreye girin, diye. Türkiye'nin çok önemli rol oynadığını düşünüyorum. Şu an Türkiye sahiplendiği için bu baskıyı getirerek, hiç olmazsa İsrail tarafını ateşkese zorladı. Daha büyük kazanım elde etmek için müzakere masası için de daha büyük baskı gerekir.

Filistin meselesi de dahil olmak üzere Ortadoğu'da nasıl bir süreç şekilleniyor?

Ortadoğu'da hemen hemen her aktör şu anda yeniden pozisyon belirliyor. Özellikle Amerika'daki seçimler bunda etkili oldu. Biden yönetiminin işbaşına gelmesiyle ve Ortadoğu'dan çekileceğini açıklamasıyla ve somut olarak Afganistan'dan çekilmeye başlamasıyla herkes bir durum değerlendirmesine başladı. Bu da bölgedeki güç dengelerini, ülkelerin birbirleriyle ilişkilerini yeniden tartmalarına, değerlendirmelerine yol açtı. Burada pek çok ülke birkaç yıl önce düşünülmeyecek adımlar atıyor. Görüşmeyenler görüşmeye başlıyor. Sadece Türkiye Mısır'la görüşmüyor, Suudi Arabistan da İran'la görüşüyor. İran da Suudi Arabistan'la görüşüyor. Türkiye Mısır'la görüşüyor ama Mısır da Türkiye ile görüşüyor. Bunların hepsi karşılıklı. Herkes pozisyon alıyor. Neden? Çünkü Amerika çıktığı zaman biz burada baş başa ne yapacağız? Ya da daha az Amerikan etkisiyle biz burada ne yapacağız?

TÜRKİYE "BEN DE VARIM" DEDİ

Bence son dönemde Türkiye gerek askeri gerek siyasi gücüyle burada ben de varım dedi. Özellikle 2016'dan sonra 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Türkiye

4 büyük operasyon gerçekleştirdi başarıyla. Terörle mücadelede müthiş mesafe kat etti. Bugün PKK, DEAŞ, YPG Türkiye'nin operasyonları dolayısıyla çok ciddi darbe aldı, geriledi. 44 gün süren savaşla Karabağ'ın işgalden kurtarılmasında Türkiye büyük rol oynadı. Libya'da meşru hükümetin ayakta kalmasını sağladı. Doğu Akdeniz'de askeri olarak varlığını açık bir şekilde ortaya koydu. Türkiye'ye karşı konulan bir kuşatma vardı, bunu biz uydurmuyoruz, Avrupa Dış İlişkiler Konseyi raporlarında, yazılarında var, soft contained yumuşak kuşatma diye. Türkiye, bu kuşatmayı yarıdı. Dolayısıyla kendisine karşı kurulan cepheleri gevşetmeye başladı. Türkiye'nin karşısında Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, İsrail arkasında S. Arabistan, Mısır, BAE'den müteşekkil bir cephe vardı. Şimdi bu yeni durumda Türkiye'nin koruduğu pozisyonla beraber yeni değerlendirmeler yapılıyor. Burada Türkiye'nin Doğu Akdeniz karşısında ortaya koymuş olduğu perspektif Mısır'ın işine yarıyor, Mısır da kazanan durumuna geliyor. Dolayısıyla Türkiye ile Mısır arasında bir diyalog başladı. Bence bu son derece önemli. Nereye gider bilemeyiz ama Türkiye'nin Rusya'yla kurmuş olduğu, anlaşığımız yerlerde anlaşalım, anlaşamadığımız yerleri kenara bırakalım mantığıyla Türkiye ile Mısır arasında çeşitli iş birlikleri yaşanabilir.

Büyük resimde bu ilişkilerin gelişmesi kimin faydasına kimin zararına olur?

Büyük resimde bu yerel güçlerin yani bölge ülkelerinin ve bölge halklarının yararınadır. Küresel güçlerin çıkarına değildir. Bu kadar net söyleyebiliriz. Amerika'nın çekiliyor olması, burada rol oynamak isteyen bazı aktörlerin, onlarla iş birliği içinde olan aktörlerin çok lehine olmayacak. Ama Türkiye'nin vizyonu bölgenin sorunlarını bölge çözsün, bölge halkları iyi olsun, burada ticaret gelişsin, ekonomi gelişsin. Dolayısıyla ben böyle değerlendiriyorum. **■**

Teknoloji transferi yani Gazze'den Batı Şeria'ya bir teknoloji transferi olursa, o zaman İsrail için çok daha zor günlerin yaşanacağını düşünüyorum. Şunu söylemeye çalışıyorum, füzeler Gazze'de 15 yıllık abluka altında ele geçirilmiş ya da üretilmiş füze sistemleri. Yarın öbür gün Filistinliler bu sistemleri Batı Şeria'da kullanmaya başarlarsa. Yani böyle bir transfer olursa, o zaman mesafe daha da kısa olacak. Demir kubbe falan hiç işlemeyecek.